

Josep Huguet Llaveria, un pres obligat a ser treballador de Regiones Devastadas a Nules

F. Xavier Ambròs i Huguet

Josep Huguet Llaveria, possiblement en el temps en què es va casar, cap a 1922.

A la història contemporània de Nules, hi ha un capítol molt important que és la intervenció de la “Dirección General de Regiones Devastadas y Reparaciones”, organisme franquista de reconstrucció, després de la Guerra Civil. Des de l'octubre del 1939, Nules va ser una de les bases comarcals d'aquesta Direcció General. A finals de la dècada dels 40 s'unifica amb la comarcal de Sogorb i formen la de Castelló.

Per fer les feines de reconstrucció, tant a nivell urbanístic com el d'hortes i camps, va ser necessària la mà d'obra de molts treballadors: operaris, artesans... alguns contractats a poblacions veïnes, però una gran part eren presoners que patien represàlies per les seves idees a favor de la República.

Aquest és un article que exposa la recerca molt llarga sobre el destí de **Josep Huguet Llaveria**, que el 1943 va ser enviat pel règim franquista a

treballar per a “Regiones Devastadas” a Nules. Aquí va viure, treballar i morir.

És l'etapa final de la vida d'un pres en el temps de reconstrucció de Nules, després de la destrucció patida pels intensos bombardejos franquistes del 1938 i per convertir-se posteriorment en front de batalla. Com a conseqüència, més de dues terceres parts de la ciutat van ser destruïdes.

I és també un procés llarg d'investigació. Una recerca que ha durat més de vint-i-vuit anys i en la qual encara queden moltes dades per descobrir.

Vaig partir d'unes cartes de l'Ambaixada Espanyola a França i del cònsol espanyol a Bordeus, que havien enviat l'any 1950 en resposta a la demanda d'informació que havia formulat la meua mare, Rosa Huguet Campmajó, sobre el parador del seu pare. Ella, igual que tota la família, creia que estava exiliat a França després de la retirada republicana.

Tota la investigació que vaig fer a partir d'aquesta hipòtesi (arxius, llistes de camps de concentració...) no va donar cap resultat. Amb els anys sabré que aquestes cartes de les autoritats espanyoles a França exposaven una informació falsa, ja que afirmaven que el meu avi va viure tranquil·lament a Angulema des de l'any 1928 fins el 1947, només per estigmatitzar encara més l'exili republicà.

Vaig inscriure el meu familiar com a desaparegut a l'Associació de la Recuperació de la Memòria Històrica de Catalunya a finals de la dècada dels 90 del segle passat. Uns anys

més tard, el 2007, la feina de l'Associació va ser assumida per Memorial Democràtic, institució creada per la Generalitat de Catalunya per preservar la memòria històrica. I és el Memorial qui al 2008 em va fer arribar uns documents que em demostraven que el possible exili a França no era correcte. Com a institució pública es dediquen a la recerca de desapareguts. Del meu avi havien trobat que el 1939 va ser detingut a Sant Feliu Sasserra, petit poble de 700 habitants situat geogràficament al Lluçanès, província de Barcelona. Després d'un "consell de guerra sumaríssim d'urgència", se li imposà una condemna de 15 anys de presó pels càrrecs de "desafección al régimen y rebelión militar", càrrecs que atribuïen a tothom que d'una manera o una altra, havien estat fidels al govern legítim de la República. El meu avi havia estat milicià durant un mes a la columna "Tierra y Libertad" de voluntaris per defensar Madrid a l'agost de 1936, a més dels

càrrecs no provats de ser present durant la crema de l'església parroquial i d'acompanyar a uns assaltants a la casa d'una família benestant del poble. Primer va ser tancat a la presó de Manresa i després, ja amb condemna, va ser traslladat a Barcelona per estar en captivitat a la presó d'homes. Al 1943 se li commutà la pena d'empresonament per la de desterrament a Nules. D'aquest fet, existeix un document que és un comunicat del director de la presó de Barcelona a l'alcalde de Nules, avisant que l'esmentat pres anirà a la seva localitat amb residència a l'avinguda de Galícia (actual Av. Millars) n. 93.

A partir d'aquest moment busco per arxius per confirmar la informació de Memorial Democràtic, ja que no era la idea que durant dècades havia tingut la família.

Vaig anar diverses vegades a l'Arxiu Municipal de Sant Feliu Saserra, també a l'Arxiu Nacional de Catalunya, dipositari de la documentació de la presó Model de Barcelona, a l'arxiu de la Fundación Anselmo Lorenzo de Madrid que té còpia de l'arxiu de la CNT a Amsterdam, vaig escriure als Arxius Militars d'Àvila, Salamanca i Guadalajara i per fi, el 2020 vaig poder consultar, a l'Arxiu Militar de Barcelona, les actes del Consell de Guerra Sumaríssim d'Urgència que va patir el meu avi. Per a la meua sorpresa, vaig veure que no hi va haver advocat defensor (o no n'hi ha cap referència a les actes). L'acusat només podia defensar-se mitjançant la seva declaració dels càrrecs que l'imputaven, que com ja hem dit, no es van demostrar que fossin certs. Les declaracions dels diversos testimonis citats així ho corroboren.

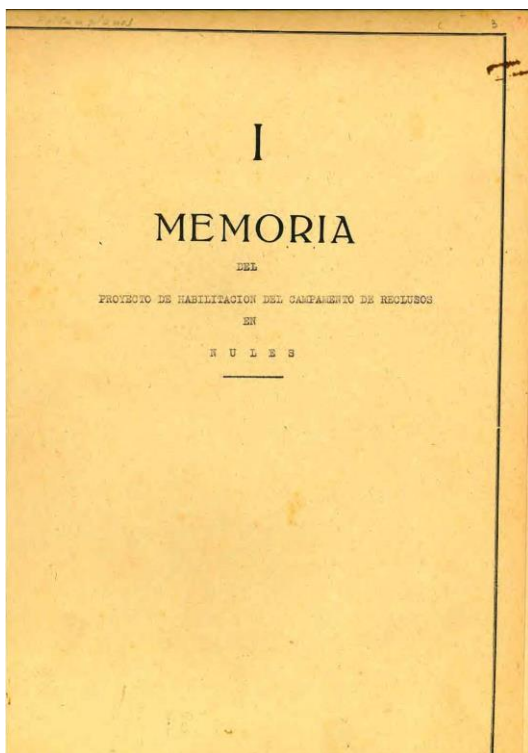
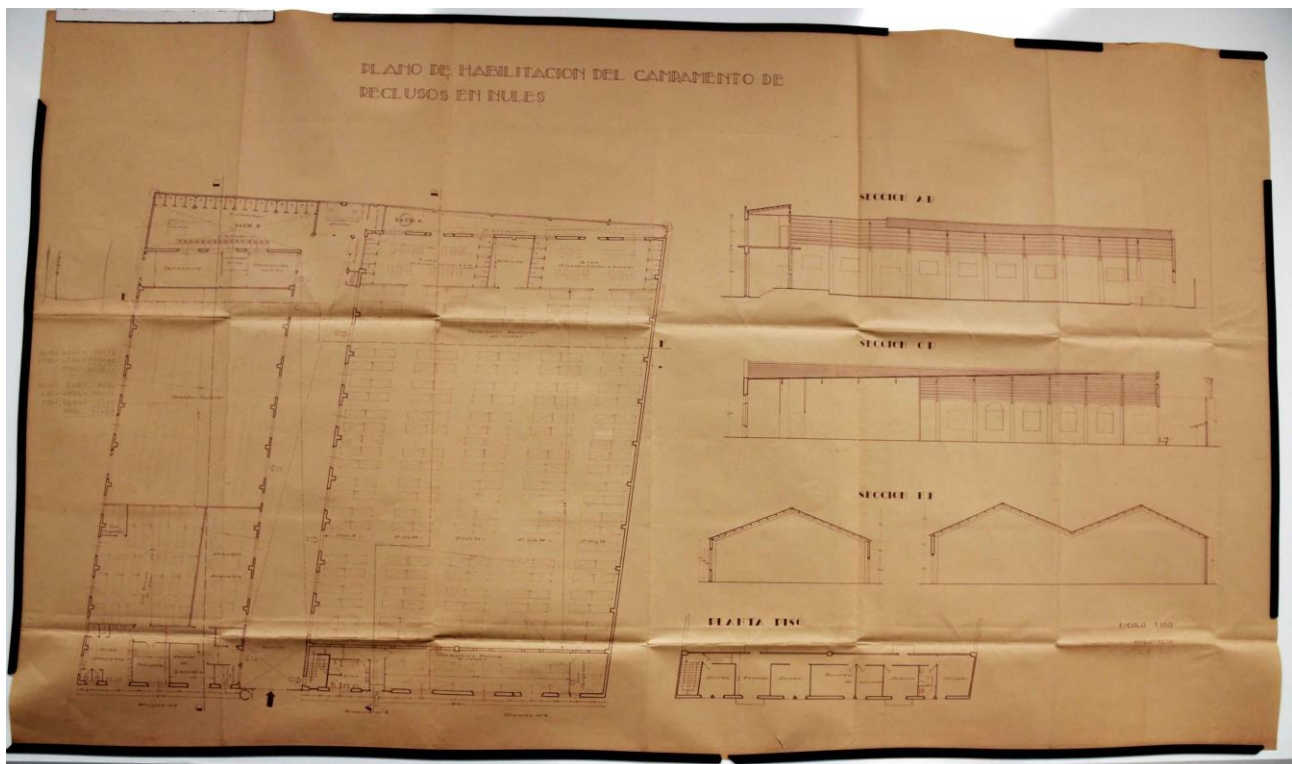
Passada la pandèmia, el febrer del 2023 vaig poder desplaçar-me a Nules. Va ser Marina Palancar, tècnica de Patrimoni, Arxius i Museus qui em va suggerir que el desterrament del meu parent pogués estar relacionat amb Regiones Devastadas i la reconstrucció de Nules. Jo en aquell moment no en sabia res d'aquesta qüestió. Va ser a partir que la Marina Palancar m'ensenyés un mapa de la ciutat de l'any 1943, que vaig pensar que ella estava encertada en la seva idea. Al costat d'on en Josep Huguet havia d'anar a viure segons la carta del director de la presó de Barcelona, hi havia la Guàrdia Civil, la presó i els tallers-magatzems de "Regiones Devastadas".

És llavors que busco informació sobre “Regiones Devastadas” i Nules. Sabré que la ciutat va ser durament bombardejada per l’aviació feixista el juny del 1938 i que el 8 de juliol del mateix any, les tropes franquistes hi van fer la seva entrada. La línia de front quedarà establerta molt a prop del nucli urbà i això farà que la població encara pateixi més. Com a conseqüència d’aquests fets, Nules quedarà arrasada.

El 7 d’octubre de 1939, Nules serà “adoptada” pel dictador Francisco Franco, requisit previ per entrar en els projectes de reconstrucció de la “Dirección General de Regiones Devastadas”. Serà base comarcal que abastarà, a més de Nules, d’altres pobles “adoptats”: Vall d’Uixó, Xilxes i Moncofa. A Nules es construirà l’anomenat Magatzem-Tallers que, situat a la cantonada de l’avinguda de Nyons (antiga Carretera de Barcelona) amb plaça del Pilar, serà el centre de tota la logística. I també l’anomenat “Campamento”, que eren unes naus de taronges situades a la cantonada de la carretera de la Vilavella amb el carrer de Sant Bartomeu (antic carrer Ravalet), que segons les fonts franquistes eren per acollir els treballadors vinguts dels voltants que buscaven una feina necessària per a la reconstrucció [veure «[Reconstrucción de Nules](#)», publicat a la revista *Reconstrucción. Dirección General de Regiones Devastadas y Reparaciones* nº 14, 1941, pp. 1-7]. La propaganda explicava que hi havia llits per més de 300 persones, dutxes, menjador, infermeria... Però la veritat era l’adaptació d’unes naus en una caserna amb més de 400 llits, més similar a una presó que a un alberg, per tenir controlats a centenars de presos republicans que havien vist commutada la pena de reclusió per una llibertat condicional amb desterrament per anar a treballar en tot el procés de reconstrucció. Això es pot veure en el plànol i projecte de l’edifici que hi ha a l’Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana, on hi posa clarament “Proyecto de habilitación del campamento de reclusos en Nules” [es poden veure fotografies de les naus i de les seues instal·lacions a l’esmentat número de la revista *Reconstrucción*, però també a l’[annex gràfic](#) del llibre de Vicent Felip Sempere (1998), [La fira de Nules en la época contemporánea. Antecedentes y contexto histórico de su reinstauración](#). Ajuntament de Nules].

Entre aquests presos hi havia el meu avi: **Josep Huguet Llaveria**. El tracte cap a ells va ser de menyspreu continuat de tal manera que al meu familiar li van canviar el cognom. En tota la documentació que trobaré de Nules en què apareix ell, hi figura com **José Huet Llaveria**. Aquest fet significarà una nova dificultat en tot el procés de recerca en arxius.

Quasi la totalitat de la documentació de Regiones Devastadas està a l'“Archivo General de la Administración”, a Alcalá de Henares. He d'agraciar a Daniel Gonzabo, Cap de referències, la seva col·laboració per ajudar-me a concretar la documentació a consultar, perquè les caixes de documents de “Regiones Devastadas” són centenars, més de 700, i sense digitalitzar, i algunes d'elles sense una classificació massa precisa. Després de tres dies de consultar la documentació de la Comarcal de Nules, m'apareix en un registre d'accidents de treball fet pel metge Enrique Rodés (?) a l'agost de 1947, el nom del meu avi, ja que li havia realitzat unes cures d'una ferida al front. És quan me n'adono que li han canviat el cognom. Era la primera referència trobada durant anys, posterior a la sortida de la presó al 1943. Amb aquest document sabré, de manera certa, que va arribar a Nules i que a l'1

d'agost del 1947 era viu. Això em va animar al cap d'uns mesos a tornar a aquest arxiu. En aquesta segona estada trobo més anotacions sobre cures de ferides del 1948 i 1949. A finals de la dècada dels 40 es comencen a fer els registres del cobrament mensual dels treballadors, i en ells, **José Huet Llaveria** hi figura fins a l'octubre de 1949. Segons això, el gener del 1949, per 26 dies de treball amb jornades de més de 10h, va rebre 395'11 pessetes al mes, que significa 0,66 pessetes l'hora, que en l'actualitat tindria un valor de 0,82€/h, segons les taules de conversió de Leandro Prados de la Escosura (citada per Isaías Lafuente a *Esclavos por la Patria*. Barcelona: Editorial Planeta, 2018).

Amb una visita posterior a l'Arxiu Històric de la Comunitat Valenciana sabré que el novembre de 1949 és destinat a treballar a Vall d'Uixó. És aquest el motiu pel qual deixa d'aparèixer en les llistes de pagament dels treballadors de Nules.

A l'Arxiu d'Alcalá de Henares també vaig trobar que al 1952 es fa una "paga de beneficis" als obrers que van treballar el període 1947, 1948 i primer semestre del 1949. Un "regal" fet pel franquisme per blanquejar l'explotació de presos. Els treballadors havien de signar en el moment de rebre la paga. La casella de **José Huet Llaveria** està en blanc. No hi ha cap firma. Això em va fer sospitar que en aquella data ja era mort.

Al dia següent, en una caixa amb documentació sense classificar, vaig trobar una carta de l'"Arquitecto-jefe de la comarcal de Castellón" avisant a la "Dirección General de Regiones Devastadas" a Madrid que el "productor" **Jose Huet Llaveria** havia mort a l'abril de 1950 al Campament de Nules, que tenia unes pertinences (roba, estris de cuina, algunes eines per treballar...) i demanava què s'havia de fer amb elles.

Per fi, després de molts anys sabia on havia mort el meu familiar. Però em faltava saber el dia exacte de la defunció i la seva causa.

Tot i que vaig insistir diverses vegades al Registre Civil de Nules demanant el certificat de defunció, no vaig tenir cap mena de resposta. I va ser al cap d'uns mesos, i a través d'un jutge de pau, que vaig aconseguir l'esperat certificat. El pare de la meua mare, el meu avi, havia mort el 14 d'abril de 1950 d'un vessament cerebral. Segons el mateix certificat, va ser enterrat al cementiri municipal. A hores d'ara, encara està pendent de saber el lloc exacte de dins del cementiri on reposen les seves restes. No he trobat resposta a aquesta qüestió.

Han transcorregut més de vint-i-vuit anys des del dia que vaig decidir esbrinar què havia passat amb el meu familiar. No comptava que una investigació així trobaria tantes dificultats, tantes incerteses i tantes portes tancades.

Partia d'una informació falsa, d'un engany fet a la meua mare per part de les autoritats espanyoles a França. Avui ho puc afirmar perquè he demanat informació al Consulat espanyol a Burdeus, al Ministeri d'Afers Exteriors d'Espanya, i als Arxius Municipals d'Angulema i Arxius Departamentals de la Charante i la resposta ha estat que no han trobat cap rastre perquè era inexistent. Era un procediment franquista més, amb la finalitat de desprestigiar l'exili republicà i posar la pròpia família en contra. Com si els que havien hagut de marxar visquessin molt bé, sense penes ni penúries, mentre que a Espanya, amb "cartilles" de racionament i altres mesures a conseqüència de l'autarquia i de l'aïllament econòmic i polític, la gent patia per recuperar-se de les seqüeles de la guerra civil. Va ser l'estratègia per trencar les famílies, tant en l'àmbit ideològic com en l'afectiu, i d'aquesta manera repudiar encara més l'exili republicà.

També cal remarcar la diferència d'actituds dels diversos arxius. En alguns trobes un esperit de col·laboració i ajuda, responen, donen informació, assessoren per on continuar la recerca... i cooperen en el que poden. En d'altres, en canvi, no responen, ignoren totalment la demanda, la preocupació i la necessitat de saber. També hi ha alguns de consulta limitada, com els arxius militars, on arribes a un punt que no saps si existeix més documentació, si es desclassificarà, o simplement està desapareguda. L'hermetisme és total.

I per últim, remarcar l'oblit intencionat, el fet d'amagar i de distorsionar què va ser realment "Regiones Devastadas", el programa de reconstrucció franquista que seguint l'ideari de la llei de "Redención de penas por el trabajo" que comportava aplicar el "dret-obligació a treballar", va explotar presos com a mà d'obra barata en benefici del propi estat franquista i de l'enriquiment d'empreses constructores i de serveis relacionades amb el règim.